Ierom.
Antim Motorga

Date noi despre relația Sfântului Calinic cu celelalte confesiuni

Sfântul Ierarh Calinic a propovăduit Sfânta Scriptură „dar nu cu înțelepciunea cuvântului, ca să nu rămână zadarnică crucea lui Hristos”[1], ci cu dovedirea faptelor, și nu pe sine, ci pe „Hristos cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie”[2]. De aceea, scurtele dar puternicele învățături care sunt cuprinse în corespondențele sale nu sunt „cuvinte de înduplecare ale înțelepciunii omenești” ci „înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă...”, „lămurind lucruri duhovnicești, oamenilor duhovnicești”, pe care „omul firesc” nu poate să le înțeleagă „fiindcă ele se judecă duhovnicește”[3]. Deși a umblat în trup, el nu s-a luptat trupește, căci armele luptei nu sunt trupești, ci a surpat iscodirile minții „și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu”[4]. De aceea, atitudinea pur ortodoxă față de celelalte confesiuni, pe care o vom vedea în datele de mai jos, nu ar trebui să ne mire în vreo privință.

O scrisoare care ne dezvăluie raportarea Sfântului Calinic la cultul calvinilor, datată în 8 decembrie 1852, a fost trimisă Domnitorului Barbu Știrbei de la reședința episcopală din Craiova. Ea a fost descoperită prima oară de ilustrul cercetător T.G.Bulat, pe care a și publicat-o în 1927, nemenționând apartenența la inventarul arhivistic. După ce am descoperit-o și noi în Arhivele Arhiepiscopiei Râmnicului, i-am efectuat o ușoară diortosire pentru cerințele lingvistice actuale și mărturisim încă o dată că miezul conținutului ei are o relevanță deosebită până în zilele noastre, deși acțiunea se desfășoară în secolul al XIX-lea. Calvinii, rit reformat, doreau să primească un teren, chiar în centrul Craiovei, spre a-și putea construi o biserică, iar plasarea locului la care se gândiseră dimpreună cu adresa trimisă Ministerului Cultelor a ajuns la cunoștința Sfântului Calinic, care desigur că ia atitudine, așa cum era firesc unui păstor cu o așa măsură duhovnicească.

1 | *Corinteni* I, 17.

2 | *Corinteni* I, 23.

3 | *Corinteni* II, Cf. 4-14.

4 | *Corinteni* X, 5.

„Prea Înălțate Doamne,

De la niște persoane de credință, dintr-această capitală, ne-am îndestulat, că aproape de școala națională de aici, nu departe și de Biserica Sfintei Troiți, este a se cumpăra un loc pentru clădirea bisericii Calvinilor, și că au aplecare cu proeresis a contribui la a ei zidire și unii din drept credincioșii noștri, care este o greșeală prea mare a se împărăși cu ereticii. Aceasta Prea Înălțate Doamne, cu cât pentru cea dintâi, socotim urmare cu totul împotriva Sfintei Bisericii noastre Răsăritene a se afla adică o asemenea clădire a unor eretici împotrivitori dogmelor ortodoxe aproape de cele două sfinte locuri: Biserica Sfintei Troiți și școala, unde se predă frica lui Dumnezeu și alte științe morale. Ne-au pricinuit nu puțină mâhnire sufletească, cu atât mai mult și pentru cea de a doua. Ne-au părut tare rău, mirându-ne în sine-ne, cum această proereticoasă contribuție să nu se arate și către sfintele biserici creștine, cele fără venituri, ca să le ajute, și să le înfrumusețeze cu cele de lipsă, spre slava prea puternicului Dumnezeu și spre veșnica pomenire a neamului Domnilor, înmormântat la acele sfinte locașuri.[5]

Supt iscălitul aduce plecată rugăciune Înălțimii Voastre, de nu se va putea opri cu totul clădirea bisericii aceea, să vă milostiviți, ca părinte sufletesc, a da luminată poruncă, ca să se înființeze aiurea, afară de oraș, cu depărtare de sfintele noastre biserici, că tot afară de barieră se află și gropiștea mormântării unor asemenea străini de legea noastră.

Acestea, după chiriarhicească datorie ne-am cunoscut siliți a le supune la înaltă cunoștința Măriei Voastre, îndreptătorul tuturor, celor de fire bisericească și politicească..."[6]

Urmare atitudinii Sfântului Calinic nu s-a construit nicio biserică a calvinilor, astfel încât forma de adresare asupra „unor eretici împotrivitori dogmelor ortodoxe" nu este deloc exagerată față de mențiunile canoanelor Ortodoxiei și ale operelor polemice ale Sfinților Părinți.

Urmărind cronologia faptelor, ne mutăm la Râmnic spre a putea cunoaște o altă întâmplare din viața arhipăstorească a Sfântului Calinic, de data aceasta un eveniment mai puțin cunoscut. *Cronica Franciscanilor* din 1764, o veritabilă istorie a Râmnicului, ne convinge că bulgarii catolici veniți aici cu câteva decenii înainte, construiseră „o casă de rugăciune cu locuințe" și o „capelă pe dealul Capela"[7], drept pe care și l-au pierdut între timp, dar l-au menționat mereu cu melancolie. De atunci, catolicii au fost

5 În fața Bisericii Sfânta Treime, care se vede până astăzi în centrul orașului, se găsește mormântul familiei Bibescu.

6 Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului, Fond Episcopia Râmnicului Noului-Severin, Dosar 1/1852, f. 21 și T.G. BULAT, *Din corespondența Episcopului Calinic al Râmnicului (1850-1868)*, Râmnicu-Vâlcea, Tipografia „Matei Basarab", 1927, pp. 24-25.

7 George GEORGESCU, „Cronica Râmnicului din 1764", în *Studii Vâlcene*, Serie nouă, nr. VI (XIII), 2010, pp. 13-30.

mereu strâmtorați și chiar dacă pe vremea Sfântului Calinic exista o mănăstire franciscană, se va înțelege că nu aveau drepturi depline în a se extinde după preferințe. Folosindu-se de istoria apariției lor în oraș, vor încerca din nou să intre în posesia unor terenuri și ar fi putut izbândi, dacă nu s-ar fi ciocnit de calitățile dibace ale Sfântului Calinic.

Sesizăm prima dată că în urma unor plângeri ale orășenilor la Magistratura Vâlcea, care atacau uzul franciscanilor de a se tot extinde cu mormintele răposaților catolici, mănăstirea în cauză primește o adresă (nr. 616) prin care li se impune căutarea unui alt loc, la marginea orașului, spre a servi unei asemenea fapte, adăugându-se precizarea de a menționa dimensiunea terenului de care ar avea nevoie. În 28 iunie 1855, egumenul Aron Elekeș va răspunde: **„...cu respect se face cunoscut că mănăstirea după împrejurările de acum, judecă că spre acel scop vrednic de laudă înaintea lui Dumnezeu destul ar fi douăzeci de stânjini împetrați..."**[8]. Tot acum ei își aleg și locul acestui teren și anume la poalele dealului Capela, lângă Episcopie, sau, după cum se va vedea, chiar pe terenul Episcopiei. Răspunsul Sfântului Calinic către Onorabila Administrație a Districtului Vâlcea este semnat în original la data de 21 iulie 1855: **„S-a primit adresa Onorab. Administrații, nr. 7112 și am văzut cererea ce se face pentru slobozirea unui loc dintre ale casei Episcopiei, în privința gropniței obștii catolice, la care printre aceasta cu onoare se răspunde că Episcopia nu are nici un loc slobod, fiind toate date cu embaticuri**[9]**, dar și ca să aibă, iar nu ar putea slobozi nici unul dintr-însele pentru o asemenea trebuință, când știe cu încredințare că biserica catolică de aici are mai multe locuri decât episcopia, întărite de jur împrejurul orașului și cu mult mai potrivite pentru arătata trebuință, decât acelea de sub Capela, ale Episcopiei, ce ni se arată că s-au cerut de către egumenul bisericii catolice."**[10] Răspunsul Sfântului Calinic este unul prompt și corect, nu pare ofensator și nici nu creează dispute sau dificultăți. Expresia cea mai interpretabilă „ ...dar și ca să aibă, iar nu ar putea slobozi nici unul dintr-însele pentru o asemenea trebuință...", are un sens destul de propriu pentru tradiția canonică ortodoxă, nedând voie a înstrăina terenurile Bisericii pentru orice fel de cauză. Lucru care nu pare destul de clar pentru egumenul franciscan, întrucât alcătuiește o scrisoare ofensatoare la adresa Sfântului Calinic, cu aluzii nepotrivite asupra acțiunilor sale legate de terenurile Episcopiei. La 27 iulie 1855, acesta scria: **„Cu mare părere de rău a văzut mănăstirea că Prea Sfinția Sa Părintele Episcop al Noului Severin pare că ar avea frică de acei soldați ce s-ar îngropa în locul Capelei care nu este de nici o întrebuințare pentru casa Sfintei Episcopii (...) Apoi adaugă că mănăstirea romano-catolică are mai multe locuri împrejurul orașului decât sfânta episcopie, pentru care, deși le-ar avea sfânta episcopie nu ar da pentru asemenea trebuință. – Miserabilă și joasă expresie ieșită din cancelaria unui Prea Sfințit Episcop! Că sfânta episcopie are de alăturea orașului două grădini mari, care ar putea servi pentru trebuința orașului întreg, iar nu pentru șapte părinți monahi care îi are..."** Și se încheie acest atac cu o aluzie amenințătoare, cum că „cerând trebuința a se înmormânta cineva, se va pune în cimitirul Bolniței Sfintei Episcopii,

8 Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Prefectura Județului Vâlcea, Dosar 9/1855, f.37.

9 „Embatic" – formă de arendare pe termen lung (până la 49 de ani) în intervalul căruia arendașul se bucură de toate drepturile de posesiune; plata pentru ținerea acestor locuri.

10 Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Prefectura Județului Vâlcea, Dosar 9/1855, f.147 (cu semnătura originală).

care este afară de oraș, și unde vom dovedi că s-a îngropat unul din membrii KKII în timpul de mai înainte."[12] Aluzia credem că face trimitere la episcopul Ilarion al Râmnicului (1693–1705), cel care a fost depus din treaptă în urma acuzelor de a fi simpatizat cu romano-catolicii[13], dându-le voie să își îngroape morții în cimitirul Bolniței. Informația s-a transmis până la anul 1855, încât egumenul Aron a folosit-o împotriva Sfântului Calinic. În arhive nu se mai găsește vreun răspuns la atacul egumenului franciscan, lucru care ne încredințează că Sfântul Calinic a rămas la poziția sa, amintită în actul semnat, sau chiar că a ales să domolească pornirile egumenului printr-o tăcere înțeleaptă. Cert este că din moșiile Episcopiei nimic nu va fi dat pentru o asemenea cerință.

Un alt scurt detaliu ne înfățișează limita de dialog și de întâlnire cu romano-catolicii, întrucât la anul 1863, când, de ziua Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Principatele erau des vizitate de prinți și boieri, Râmnicul este străbătut și de Prințul Austriei. La primirea telegramei care anunța vizita „Eminenței Sale Austriace"[14], Prefectul de Vâlcea gândește a se oficia o slujbă de Te-Deum în Biserica Catolică a orașului, după cum ar fi fost normal, însă nu se abține a invita la această fastuoasă primire și pe Episcopul Calinic, mai mult spre a conferi primirii un strat de o importanță mai semnificativă. Desigur că refuzul Sfântului Calinic de a participa este concretizat printr-o tăcere sugestivă, nedând răspuns la o așa invitație.

Un alt document care ne arată râvna Sfântului Calinic pentru dreapta credință l-am găsit tot la Arhivele Județului Vâlcea, de data aceasta cu o temă unicat abordată. Întâmplarea ne plasează în anii 1863, unde apar negustori austrieci în orașul Râmnic, unii dintre ei ocupându-se cu vânzare de suveniruri și obiecte artizanat, printre care și icoane. Sfântul Calinic denunță acest fapt și trimite o reclamație direct la București, iar de acolo este avertizat Prefectul județului. În această adresă sunt copiate bucăți mari de text din reclamația Sfântului Calinic.

Coborârea la un asemenea detaliu și atenția la zugrăvirea de icoane denotă înalta măsură duhovnicească, fără de care „nimeni nu va vedea Împărăția cerurilor".

„Domnule Prefect

Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului, prin adresa cu nr. 63, arată că acei oarecare oameni din ținutul Austriei care au trecut aici în Principate cu felurite obiecte de vânzare, scot între altele și un fel de închipuite icoa-

11 Comunitatea Austriacă din Vâlcea.

12 Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Prefectura Județului Vâlcea, Dosar 9/1855, f.187.

13 Atanasie MIRONESCU, *Sfânta Episcopie a Eparhiei Râmnicului Noul Severin – În trecut și acum*, București, Gutenberg, 1906, p. 74.

14 Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Prefectura Județului Vâlcea, Dosar 49/1863, f.12 (schiță).

ne lucrate așa de prost, încât nu înfățișează decât niște caricaturi, și cu atât mai mult că (sunt) deosebite de icoanele sfinților recunoscute de biserica noastră; mai aduc niște tablouri tot sub numire de icoane pe care este desenat un cocoș, vânzându-le și pe acestea pe la unii din săteni drept icoane, înșelându-i că este cocoșul ce a cântat când Mântuitorul nostru Iisus Hristos a fost prins și dat jidovilor spre patimă, și sub care cuvânt, în simplitatea lor, le cred a fi bune. Apoi fiind că prin asemenea închipuite icoane nu numai că se aduce necinste adevăratelor chipuri ale sfinților recunoscuți de Biserica noastră, dar se pricinuiește sminteală poporului împuținându-se evlavia către cele bisericești, și făcând pe mii de oameni creștini a se închina la cocoș drept ca la adevăratele noastre icoane.

Vă invit, Domnule Prefect, să luați măsurile cuvenite pentru oprirea de a se trece în Principate acest fel de icoane. Primiți Domnule Prefect încredințarea osebitei mele consideraţii. Ministrul Finanțelor: D. D. Stuparu."[15]

Cazul acesta se înscrie în rândul ierarhilor cu o particularitate care atestă personalitatea Sfântului Calinic ca apărător al dreptei credințe, nu atât pentru sine cât pentru poporul dreptcredincios simplu care avea nevoie de asemenea întărire. Coborârea la un asemenea detaliu și atenția la zugrăvirea de icoane denotă înalta măsură duhovnicească, fără de care „nimeni nu va vedea Împărăția cerurilor". Nici nu avea cum să fie indiferent la iconografie odată ce chiar Preasfinția Sa dăduse cu câțiva ani în urmă binecuvântarea de a se zugrăvi icoane pentru fiecare clasă din școlile publice ale Județului, pentru a avea siguranța erminiei dreptslăvitoare. Acest fapt reiese din mulțumirea care îi este adusă monahului Gherontie de la Sfânta Mănăstire Hurezi, care va picta aceste icoane gratuit.

„Înalta Eforie a Școalelor, prin adresa nr. 1747 din anul 1854, a cerut Departamentului a pune la cale ca în fiecare clasă de învățătură să se pună icoana Domnului Iisus Hristos, pentru împlinirea datoriilor religioase, în urma căreia cereri punându-se cuviincioasa îndatorire și Magistrului acelui oraș, prin porunca nr.6338 din anul 1853, se primește acum raportul nr. 672 prin care se arată că după invitația ce au făcut părintelui Gherontie monahul, de la Sfânta Mânăstire Horezu, a primit cu toată bucuria a le desena fără nici un fel de plată. Căruia dându-se tablele de lemn, le-a și săvârșit până acum, anul 1855. Pentru care cere pomenitul Magistrat a se face sfinției sale cuviincioasa mulțumire. Departamentul dând acestea în cunoștința Înaltei Cârmuiri și scrie ca să arate sfinției sale din partea Departamentului mulțumiri pentru generoasa faptă"[16].

Astfel, cuvintele și faptele Sfântului Ierarh Calinic ne revelează nu un mod de a trăi sau de a ne reîntoarce în trecut, și nu prezintă o atitudine intelectuală de abordare a problemelor cotidiene, ci cu mult mai mult, ele ne indică o soluție morală la incidentalul zilei. Ceea ce se cuprinde în această corespondență nu sunt fapte de bibliotecă, ci adevărate îndreptare la asaltul pe care îl aduc probleme de azi. Cuvintele, deși sunt adresate de departe, dintr-un timp îndepărtat, rodesc până astăzi călăuzirea către îndreptare și întărirea cea trebuitoare.

15 Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Prefectura Județului Vâlcea, Dosar 14/1863, vol. I, f. 112 și verso.

16 Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Prefectura Județului Vâlcea, Dosar 9/1855, f. 167